

Referanse til artikkelen: Anne-Malin Granerud, Ellen Syrstad & Eli Wenche Nikolaisen Andersen (2021). Etter fylkesnemnda – hva med foreldrene? Oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse – ansvar og rollefordeling. *Fontene forskning*, 14(1) 61-66

Anne-Malin Granerud

Klinisk spesialist i psykisk helse, klinisk barnevernspedagog i sped- og småbarns psykiske helse, veileder, fagbokforfatter. Regionleder i Stiftelsen Fyrlykta, Stor-Oslo. malin@fyrlykta.no

Ellen Syrstad

Førstemanuensis, VID vitenskapelige høgskole Oslo, fakultet for sosialfag. ellen.syrstad@vid.no

Eli Wenche Nikolaisen Andersen

Cand.mag/klinisk sosionom/klinisk familierapeut/spesialist sped- og småbarns psykiske helse, fagbokforfatter. Fagkonsulent i Stiftelsen Fyrlykta, region Stor-Oslo. eli.wenche.andersen@fyrlykta.no

Etter fylkesnemnda – hva med foreldrene? Oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse – ansvar og rollefordeling

Ifølge barnevernloven skal barneverntjenesten vurdere mulig gjenforening mellom foreldre og barn idet de fremmer forslag om omsorgsovertakelse til fylkesnemnda. Uavhengig av om gjenforening er aktuelt, skal barneverntjenesten tilby foreldre oppfølging og veiledning umiddelbart etter en omsorgsovertakelse.

Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) har kritisert det norske barnevernet for manglende oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse, og for ikke å ha jobbet aktivt for gjenforening mellom barn og foreldre (Sørensen, 2020). Slik vi ser det, står en allerede presset barneverntjeneste overfor store oppgaver knyttet til oppfølging av foreldre og gjenforening mellom barn og foreldre etter en omsorgsovertakelse. I disse sakene er relasjonen mellom barnevern og foreldre ofte krevende, noe som blant annet kan forklares med at barneverntjenesten står i en vanskelig dobbeltrolle som både hjelper og kontrollør. Hvordan skal barneverntjenesten komme i posisjon til å gi veiledning og oppfølging som oppleves meningsfull for foreldrene, samt lykkes med å få til gode prosesser knyttet til gjenforening mellom barn og foreldre?

Foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn, utgjør ikke en ensartet gruppe med sammenfallende interesser og behov. Det kan være mange årsaker til at barna blir tatt fra dem. Det som likevel går igjen i studier som omfatter denne foreldregruppen, er mangelfullt nettverk (Slettebø, 2013), og at de ofte har en lang historie med problemer, som for eksempel relasjonelle utfordringer, vold, misbruk, psykiske problemer, fattigdom og rus (Neil, 2017). Disse problemene ser ofte ut til å forsterke seg etter tapet av barnet, med den konsekvens at foreldrenes kapasitet til å håndtere tapet blir redusert (Höjer, 2011). Forskere argumenterer derfor for at oppfølgingen bør være fleksibel slik at den dekker deres varierte og mangefasettede behov (Morgan et al., 2019). En slik variasjon kan for eksempel være oppfølging i grupper med ulik organisering eller individuelt (Ellingsen et al., 2018).

HVORFOR FØLGE OPP FORELDRE ETTER OMSORGS-OVERTAKELSE?

Det er flere grunner til at foreldre bør følges opp etter en omsorgsovertakelse. Som nevnt har mange et omfattende behov for hjelp, som gjerne forsterkes etter at barna blir plassert. Med nye føringer for barnevernet skal fosterhjem fortrinnsvis rekrutteres fra familiens eget nettverk (Prop. 133 L, 2020-2021, s.105). En side ved dette er at foreldre da kan miste verdifull støtte

fra eget nettverk i en vanskelig tid, fordi fosterforeldre som er rekruttert fra nettverk først og fremst må ha fokus på barna. I noen tilfeller er det nødvendig å skjerme barna for foreldrene, hvor foreldre gjerne har begrenset samvær. Nettverket kan da komme i vanskelige rollekonflikter mellom foreldrene og barna. Det gjør at det er ekstra viktig at det er gode oppfølgingstilbud til foreldre slik at de ikke står alene om å håndtere omsorgsovertakelsen. Veiledning og oppfølging av foreldre er i tillegg viktig for barna som er plassert. Flere studier viser at barn under barnevernets omsorg ofte har sterke og motstridende følelser overfor sine foreldre, og at de er urolige for dem (Holland & Crowley, 2013; Westberg & Tilander, 2010). Barn har vanskeligere for å slå seg til ro med plasseringen når foreldrene ikke godtar den, og samvær kan i disse sakene skape uro og usikkerhet hos barna (Koch & Walstad, 2005). Eksempler på dette kan være at barna blir dratt inn i foreldrenes forståelse av fylkesnemndas vedtak på en måte som ikke samsvarer med barnets minne, eller at barna må velge hvem de skal uttrykke lojalitet til: fosterforeldrene eller foreldrene. Broadhurst og Mason (2017) mente at manglende foreldreoppfølging etter omsorgsovertakelse var en av grunnene til at foreldrene gikk igjen i rettssystemet i håp om å få tilbakeført barna. I en norsk kontekst kan de mange ankesakerne foreldre i Norge har reist for EMD forstås i sammenheng med man-

glende oppfølging av foreldre etter en omsorgsovertakelse. EMDs kritikk av det norske barnevernet omfatter blant annet at beslutningsgrunnlaget, begrunnelsene og dokumentasjonen for omsorgsovertakelser har vært mangelfull (Barne- og familiedepartementet, 2020). EMD har også kritisert at gjenforeningskravet ikke opprettholdes, blant annet ved at det legges for lite til rette for samvær mellom barn og foreldre (Sørensen, 2020). Kritikken fra EMD har ført til spesifiseringer av lovteksten og et krav om å justere praksis.

SPESIFISERING AV LOVTEKSTEN OG KRAV OM JUSTERING AV PRAKSIS

Barneverntjenestens plikt til veiledning, oppfølging og tilrettelegging for gjenforening etter omsorgsovertakelse er omtalt i barnevernloven § 4-16. Her står det at:

«Barneverntjenesten skal kort tid etter omsorgsovertakelsen kontakte foreldrene med tilbud om veiledning og oppfølging. Dersom foreldrene ønsker det, skal barneverntjenesten som en del av oppfølgingen formidle kontakt med øvrige hjelpeinstanser. Der hensynet til barnet ikke taler mot det, skal barneverntjenesten legge til rette for at foreldrene kan få tilbake omsorgen for barnet, jfr. § 4-21». (Barnevernloven, 1992, § 4-16).

Gjenforening har ligget som en målsetting i alle omsorgsovertakelser også tidligere, men ble presisert i oppfølgingsparagrafen ved

endringer av barnevernloven gjeldende fra juli 2018. Barne- og familiedepartementet (BFD) ønsker å videreføre oppfølgingsparagrafen som § 8-6 i ny barnevernlov. I det nye lovforslaget presiseres det at selv om tilbakeføring ikke er mulig, er det et klart mål at veiledning og oppfølging av foreldrene skal bidra til å styrke en god relasjon mellom foreldre og barna. Lovteksten viser til at barneverntjenesten har tre ulike oppgaver overfor foreldre etter omsorgsovertakelse: veiledning, formidling av kontakt til andre instanser og å legge til rette for gjenforening.

Barneverntjenestens plikt til å tilby veiledning og oppfølging

For det første er lovteksten tydelig på at barneverntjenesten skal kontakte foreldrene kort tid etter omsorgsovertakelsen for å tilby veiledning og oppfølging. Fylkesnemnda legger ofte føringer for hvilken type veiledning de mener er hensiktsmessig for foreldrene. Disse forslagene kan for eksempel være konkrete foreldreveiledningsprogram for å forbedre foreldrenes omsorgskompetanse. Det kan også være forslag om støtte og bearbeiding av følelser knyttet til tapet av barnet. Denne delen av lovhomeelen viser dermed til sentrale plikter barneverntjenesten har overfor foreldre som er fratatt omsorgen. Eksempel på veiledning kan være veiledningsprogrammer for å bedre foreldrefungeringen. Eksempler på oppfølging kan være å hjelpe foreldrene med

økonomi og bolig og med å bearbeide tapet av daglig omsorg. Barneverntjenesten står ikke fritt til å velge enten foreldreveiledning eller foreldreoppfølging. De skal gi tilbud om begge deler. I tillegg kan det komme føringer fra fylkesnemnda eller domstolene. Barneverntjenesten har det helhetlige ansvaret for at foreldrene får tilpasset oppfølging.

Formidling av kontakt med øvrige hjelpeinstanser

Andre setning i utdraget av lovpargrafen viser til at barneverntjenesten ikke nødvendigvis har kompetanse eller ressurser til å følge opp alle behov foreldre måtte ha etter en omsorgsovertakelse. Det kan fremkomme behov for hjelp andre instanser best kan møte, og barneverntjenesten har da et ansvar for å sette foreldrene i kontakt med riktig instans dersom foreldrene ønsker det. Dette kan for eksempel være rusbehandling, psykiatrisk behandling, Nav og familievern.

Barneverntjenestens plikt til å legge til rette for gjenforening

Siste setning i bvl. § 4-16 omhandler barneverntjenestens arbeid med gjenforening, og pålegger barneverntjenesten å arbeide for at foreldre og barn skal gjenforenes dersom hensynet til barnet ikke taler imot det. Det betyr at barnets beste alltid skal veie tyngst i vurderingene om tilbakeføring. Å veilede og støtte foreldre etter en omsorgsovertakelse vil kunne øke sannsyn-

ligheten for gjenforening, samtidig som denne presiseringen krever målrettet arbeid for å tilbakeføre barna til foreldrene. Å tilrettelegge for hyppige og kvalitativt gode samvær mellom barn og foreldre er ett tiltak høyesterett har foreslått i sine føringer overfor barneverntjenesten (Barne- og familiedepartementet, 2020).

Barnevernet står med andre ord overfor nye og omfattende arbeidsoppgaver knyttet til oppfølging, veiledning og gjenforening. Oss bekjent er det få eller ingen retningslinjer fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) eller Barne-, ungdoms og familieetaten (Bufetat) om hvordan barnevernet skal eller bør utforme pliktene som følger av barnevernlovens § 4-16.

FAMILIEVERNETS TILBUD OM FORELDREOPPFØLGING ETTER EN OMSORGSOVERTAKELSE-

Barnevernet har en krevende dobbeltrolle i kraft av at de først skal fremme forslag om omsorgsovertakelse og argumentere for hvorfor det er nødvendig, for deretter å skulle være en støtte for foreldre i ettertid (Schofield et al., 2011). Dette var en av grunnene til at det i NOU 2012:5 ble foreslått at familievernnet skulle få en aktiv rolle i oppfølgingen av foreldre. Familievernnet er et supplement til barnevernets oppfølging og fritar ikke barnevernet fra de juridiske kravene om oppfølging, veiledning og å arbeide for gjenforening der hensynet til barnet taler for det.

I 2015 etablerte Bufdir et spiss-

kompetansemiljø i samarbeid med familievernnet i Sør-Rogaland. Spisskompetansemiljøets oppdrag var å utarbeide en faglig veileder som kunne være til hjelp for alle landets familievern tjenester i å utvikle et tilbud om oppfølging av foreldre etter omsorgsovertakelse. I den faglige veilederen er det presisert at familievernets tilbud til foreldrene skal være frivillig, og utgjøre et *supplement* til barnevernets oppfølging, og det ligger heller ikke i familievernets mandat å jobbe for tilbakeføring eller gjenforening. Om familievernets mandat står det at:

«Familievernnet skal gi foreldrene hjelp til å mestre hverdagen etter at barnet har flyttet, bearbeide følelser og opplevelser knyttet til situasjonen, og gi foreldreveiledning om den nye rollen som samværsforeldre eller råd og veiledning som kan bidra til bedre kommunikasjon og samarbeid med barneverntjenesten og fosterforeldrene» (Barne-, ungdoms, og familiedirektoratet, 2017).

Foreldre beskriver tilbudet som positivt (Syrstad & Slettebø, 2020; Syrstad & Ness, 2021). Foreldre forteller at de i møte med familievernnet får mulighet til å gå inn i andre prosesser enn det de får til i barnevernet, fordi familievernnet ikke har den komplekse dobbeltrollen som hjelper og kontrollør på samme måten som barnevernet har. På denne måten kan de oppnå den nødvendige tilliten en alliansebygging krever. Terapeutene på sin side forteller at de har et annet hand-

lingsrom enn barnevernet, ut fra at de ikke trenger å ta stilling til barnets situasjon på samme måte som barnevernet må. Det gir en annen mulighet for utforskning av foreldrenes historier uten at en må forholde seg til barnevernets forståelse av det som har skjedd, som kan være ulik foreldrenes. En terapeut forteller at denne type utforskning bidro til tilbakeføring i to saker hun hadde jobbet med. Samtidig forteller flere av terapeutene at dette ofte er komplekse og tidkrevende saker, der foreldrenes behov er omfattende og mangefasettete (Syrstad & Ness, 2019). Dette er en erfaring forfatterne fra praksisfeltet også har gjort seg.

I forslag til ny barnevernlov har Barne- og familiedepartementet (BFD) foreslått å fortsette satsingen på familievernnet og videreutvikle familievernets tilbud til foreldre (Barne- og familiedepartementet, 2019). Ekspertutvalget i NOU 2019:20 (s. 232) *En styrket familietjeneste. En gjennomgang av familievern tjenesten*, foreslår at familievernets arbeid med foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn bør fortsette, men at denne gruppen foreldre ikke bør anses som en egen, prioritert målgruppe for familievernnet. At foreldrene ikke lenger skal være en prioritert målgruppe medfører en reell fare for at tilbudet ikke opprettholdes eller videreutvikles. Foreldrene er allerede en sårbar gruppe med få andre tilbud, og en prioritet i tilbud til denne foreldregruppen vil kunne sikre at de har et godt og reelt tilbud

om oppfølging og veiledning. De to rapportene anbefaler dermed ulike retninger for familievernets arbeid med foreldre uten omsorg, og slik vi ser det går familievernets tilbud en usikker fremtid i møte.

BARNEVERNETS UTFORDRINGER FREMOVER

Barnevernet står overfor flere utfordringer for å imøtekomme plikten til veiledning og oppfølging av foreldre, samt mulig gjenforening mellom foreldre og barn etter omsorgsovertakelse. En utfordring handler om barnevernets krevende dobbeltrolle, og hvorvidt foreldre vil kunne etablere et tillitsforhold til barnevernet i disse sakene. Foreldre beskriver at barnevernets kontrollrolle kan gjøre dette vanskelig (Syrstad & Ness, 2021). Foreldrene og barneverntjenesten er ofte uenige om hva som har skjedd forut for omsorgsovertakelsen og hvilke tiltak foreldre eventuelt trenger (Syrstad & Slettebø, 2020).

Barnevernets krevende dobbeltrolle var et argument for at familievernnet fikk tildelt ressurser til å etablere et oppfølgingstilbud til denne foreldregruppen. Familievernnet er i en annen posisjon enn barnevernet, fordi de ikke har den samme makt- og kontrollfunksjonen knyttet til sitt mandat. Dette kan føre til at familievernnet kan oppnå en bedre allianse med foreldre etter en omsorgsovertakelse (Syrstad & Slettebø, 2020). Familievernnet skal likevel være en selvstendig instans og ikke motta bestillinger, verken fra fylkesnemnda eller bar-

neverntjenesten. Deres uavhengige posisjon kan på den ene siden bety at de ikke jobber slik barnevernet vil at de skal jobbe, men også at de får etablert andre prosesser enn barneverntjenesten har mulighet til. Dette formidler terapeuter som har erfaring med foreldreoppfølging i familievern (Syrstad & Ness, 2019). Barneverntjenesten har fremdeles det juridiske ansvaret for veiledning og oppfølging til foreldre, og slik må det også være. Barneverntjenesten har en nødvendig makt- og kontrollfunksjon som gjør det mulig å ta avgjørelser og fatte vedtak på vegne av familier. Vi mener familievernets supplerende tilbud til disse foreldrene er viktig og at familievern bør fortsette å jobbe med foreldrene uten at de jobber på oppdrag fra barnevernet. Dette krever et tett samarbeid mellom barneverntjenesten og familievern som kan være krevende fordi mandat, faglig tilnærming og handlingsrom er så ulikt mellom de to tjenestene i disse sakene (Syrstad, 2020).

En annen utfordring barnevernet står overfor, handler om knapphet på ressurser og påfølgende høyt arbeidspress (Auglend & Haver, 2017). Dette førte blant annet til en pågående kampanje blant barnevernsansatte som startet i 2019 kalt #HeiErna (Rød, 2019). En slik ressursmangel gjør at barneverntjenesten må prioritere mellom viktige oppgaver, og i en studie av Lefevre et al. (2017) viser forfatterne hvordan foreldrene ofte blir nedprioritert til fordel for oppføl-

ging av barnet i sin nye omsorgsbasis.

Kritikken av det norske barnevernet har ført til økt fokus på å jobbe for gjenforening etter omsorgsovertakelse. Dette arbeidet vil naturlig nok kreve ressurser i form av både tid og kompetanse. Dette er ressurser et allerede presset barnevern ikke har. Samarbeidet mellom foreldre og barneverntjenesten i disse sakene er ofte så krevende og komplisert at det er behov for å utvikle retningslinjer for å øke kompetansen i barnevernet, slik at tilbudet om veiledning og oppfølging blir noe foreldrene kan nyttiggjøre seg. Da er det avgjørende at staten bevilger mer penger til barneverntjenesten slik at de får utarbeidet og etablert gode måter å arbeide med både veiledning, oppfølging og samvær på. En følge av en slik satsing, vil kunne være gjenforening av familier.

Basert på vår forskning og praksiserfaring vet vi at familievern kan være et nyttig supplement for flere familier der barneverntjenesten tenker tilbakeføring. Vi mener det er viktig at familievern får beholde sin autonome rolle, og ikke ilegges føringer fra barnevernet for sitt arbeid. Arbeidet de gjør har allerede vist seg verdifullt for foreldrene. Om familievernets arbeid blir videreført og barneverntjenesten får midler for å imøtekomme kravene om foreldrestøtte og gjenforening, vil det kreve et økt samarbeid mellom barneverntjenesten og familievern. Ulikt mandat, faglige tilnærminger og hand-

lingsrom kan, som nevnt utfordre samarbeidet mellom de to instansene. Samtidig vil et slikt samarbeid, der barneverntjenesten sitter med makt- og kontrollrollen og familievern i større grad er fritatt denne, kunne føre til gode prosesser med og for foreldrene. Slike prosesser kan bidra til endringer og til bedre samvær, som for noen også kan føre til gjenforening av familier. Takk til advokat Anitra Haldorsen for juridisk drøfting.

REFERANSER

- Auglend, H. & Haver, I.** (2017). «Nå orker jeg ikke mer!». *Fontene*. <https://fontene.no/fagartikler/na-orker-jeg-ikke-mer-6.47.473462.e3b424d221>
- Barne- og familiedepartementet** (2019). *Forslag til ny barnevernslov*. Høringsnotat. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-169-1-20162017/id2568801/>.
- Barne- og familiedepartementet** (2020). *Informasjonsskriv om behandling av barnevernssaker*. <https://www.regjeringen.no/contentassets/f29d37d4e9e04d8891693415c19e411c/informasjonskriv-om-barnevernssaker---nye-retningslinjer-fra-hoyesteretts-omsaksbehandling.pdf>
- Barne- ungdoms- og familiedirektoratet** (2017). *Oppfølging av foreldre med barn i fosterhjem og barnevernsinstitusjon*. Veileder. Sist oppdatert 16. april 2018. <https://bufdir.no/barnevernsforeldre/>
- Barnevernloven** (1992). *Lov om barneverntjenester*. (LOV-1992-07-12-100. Lovdata. <https://lovdata.no/document.NL/lov/1992-07-12-100>
- Broadhurst, K. & Mason, C.** (2017). Birth parents and the collateral consequences of court-ordered child removal: Towards a comprehensive framework. *International Journal of Law, Policy and the Family*, 31(1), 41-59. doi:10.1093/lawfam/ebw013
- Ellingsen, I., Slettebø, T., Studsrød, I., Farstad, G.R. & Herland, M.D.** (2018). *Det gjør livet litt lettere. Gruppetilbud til foreldre med barn i fosterhjem og barnevernsinstitusjon*. Rapport nr. 73, Universitetet i Stavanger.
- Holland, S. & Crowley, A.** (2013). Looked-after children and their birth families: using sociology to explore changing relationships, hidden histories and nomadic childhoods. *Child & Family Social Work*, 18(1), 57-66. doi:10.1111/cfs.12032
- Höjer, I.** (2011). Parents with children in foster care—How do they perceive their contact with social workers? *Practice: Social work in action*, 23(2), 111-123.
- Koch, K. & Walstad, E.** (2005). *Samvær mellom barn og foreldre som ikke bor sammen*. Gyldendal Akademisk.
- Lefevre, M., Hickie, K. & Luckock, B.** (2019). 'Both/and' not 'either/or': reconciling rights to protection and participation in working with child sexual exploitation. *The British Journal of Social Work*, 49(7), 1837-1855.
- Morgan, H. C., Nolte, L., Rishworth, B. & Stevens, C.** (2019). 'My children are my world': Raising the voices of birth mothers with substantial experience of counselling following the loss of their children to adoption or foster care. *Adoption & Fostering*, 43(2), 137-154.
- Neil, E.** (2017). *Helping birth parents in adoption. A literature review of birth parent support services, including supporting post adoption contact. An expertise for the German Research Center on Adoption (EFZA)*. Deutsches Jugendinstitut eV. https://www.dji.de/fileadmin/user_upload/EFZA/Homepage/Expertisen/Neil_Helping_birth_parents_in_adoption.pdf
- NOU 2012:5** (2012). *Bedre beskyttelse av barns utvikling – ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- NOU 2019:20** (2019). *En styrket familietjeneste – En gjennomgang av familieverntjenesten*. Barne- og familiedepartementet.
- Prop. 133L** (2020-2021). *Lov om barnevern (barnevernloven) og lov om endringer i barnevernloven*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/f325e4de00fb472f85a7a2b94124f531/no/pdfs/prp2020202101330o0dddpdfs.pdf>
- Rød, S.** (2019). #heierna, vi trenger flere ansatte! *Fontene*. <https://fontene.no/nyheter/heierna-vi-trenger-flere-ansatte-6.47.607941.81702f6c55>
- Schofield, G., Moldestad, B., Höjer, I., Ward, E., Skilbred, D., Young, J. & Havik, T.** (2011). Managing loss and a threatened identity: Experiences of parents of children growing up in foster care, the perspectives of their social workers and implications for practice. *British Journal of Social Work*, 41(1), 74-92.
- Slettebø, T.** (2013). Partnership with Parents of Children in Care: A Study of Collective User Participation in Child Protection Services. *The British Journal of Social Work*, 43(3), 579-595. doi:10.1093/bjsw/bcr188
- Syrstad, E. & Ness, O.** (2019). To Navigate the Normative and the Not-Normative Family Therapists Negotiating Their Professional Identities with Parents Whose Children are Placed in Public Care. *Contemporary Family Therapy*, 41(2), 201-210.
- Syrstad, E. & Slettebø, T.** (2020). To understand the incomprehensible: A qualitative study of parents' challenges after child removal and their experiences with support services. *Child & Family Social Work*, 25(1), 100-107. doi:10.1111/cfs.12662
- Syrstad, E. & Ness, O.** (2021). «It is not just about doing or saying the right things»: Working systemically with parents whose children are placed in public care. *Journal of family therapy*. <https://doi.org/10.1111/1467-6427.12339>
- Syrstad, E.** (2020). *Å forstå det uforståelige: Møtet mellom foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn, familievernet og barnevernet*. [Doktorgradsavhandling]. VID vitenskapelige høgskole.
- Sørensen, C.B.** (2020). Langvarige fosterhjems plasseringer og forholdsmessighetskravet i EMK, art. 8. *Lov og rett*, 59 (2), 103-122.
- Westberg, M. & Tilander, K.** (2010). *Att lära av fosterbarn*. (12): Stiftelsen Allmänna Barnhuset. Hentet fra: https://www.allmannabarnhuset.se/wpcontent/uploads/2013/11/Att_lara_av_fosterbarn.pdf